

ВІДГУК

офіційного опонента Шель Наталії Василівни

на дисертацію Садикіної Альони Сергіївни

«Підготовка майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності «011. Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження насамперед обумовлена низкою сучасних вимог до професійної підготовки майбутніх бакалаврів психології в Україні, які задекларовані у: Стандарті вищої освіти за спеціальністю «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019), Професійному стандарті «Практичний психолог закладу освіти» (2020), «Етичному кодексі психолога» (1990) тощо.

Крім цього, в сучасних умовах військової агресії росії зростає роль просвітницької діяльності серед широких мас населення, що конче потребує професійних психологів, які здатні ефективно здійснювати психологічну просвіту різними доступними способами, зокрема й в Інтернет-просторі або мас-медіа.

Своєчасність даного дослідження підтверджується й певними суперечностями, своєчасно виявленими авторкою, зокрема: між зростаючою потребою суспільства в психологічній просвіті як важливому чиннику ментального здоров'я населення в умовах воєнних і повоєнних викликів та недостатньою інтеграцією цього напрямку в освітні програми підготовки майбутніх бакалаврів психології; між необхідністю протидії поширенню псевдонаукових підходів у сфері психології та відсутністю ефективних механізмів підготовки студентів першого, бакалаврського рівня спеціальності 053 «Психологія» до критичного аналізу й наукової верифікації інформації; між потребою в підготовці бакалаврів психології, здатних до ефективної популяризації наукових знань у віртуальному середовищі, та недостатнім

рівнем цифрової, інформаційної та медіаграмотності всіх суб'єктів педагогічного процесу у вищій школі.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Альони Сергіївни Садикіної, відзначаються **високим ступенем обґрунтованості**, що підтверджується як глибоким теоретичним аналізом, так і результатами експериментального дослідження. Дисертантка ґрунтовно проаналізувала науково-методичну літературу, нормативно-правову базу та сучасний освітній досвід, що дало змогу не лише актуалізувати проблему, а й логічно побудувати авторську концепцію підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності.

Положення, що виносяться на захист, мають системний характер, тісно пов'язані з метою та завданнями дослідження, а також послідовно реалізуються через зміст розділів дисертації. Висновки дослідження логічно випливають із викладеного матеріалу, а результати формувального експерименту отримали статистичне підтвердження за допомогою методів математичної обробки даних (зокрема критерію χ^2 Пірсона), що засвідчує їх достовірність.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційна робота присвячена вивченню актуальних теоретичних та практичних аспектів підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності та презентує високий рівень наукової новизни. Зокрема здобувачкою уперше сформульовано у такому контексті організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності (дві зовнішні та також теоретично обґрунтовано: 1) оновлення змістового наповнення професійно зорієнтованих дисциплін з урахуванням специфіки психологічної просвіти; 2) активна участь майбутніх бакалаврів психології у просвітницько зорієнтованій позанавчальній діяльності; три внутрішні: 3) формування в майбутнього бакалавра психології позитивної мотивації до просвітницької діяльності; 4) формування в майбутнього бакалавра психології

цілісного науково-психологічного світогляду; 5) створення рефлексивного середовища).

Авторкою цілком кваліфіковано конкретизовано понятійний конструкт «готовність майбутнього бакалавра психології до просвітницької діяльності» як оптимальний стан майбутнього бакалавра психології, який досягається в навчанні й характеризується через сформованість сукупності інтелектуальних, мотиваційних та вольових особистісних характеристик, необхідних для здійснення просвітницької діяльності, а саме: знань, умінь, досвіду, бажань, настанов, позитивного ставлення, прагнень, потреб, мотивів, мобілізованості й здатності особистості виконувати зазначену діяльність;

Досить майстерно удосконалено інформаційно-методичні ресурси для оптимізації навчально-методичного забезпечення професійно зорієнтованих дисциплін підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності, сутнісні параметри яких деталізують і об'єктивують характеристики, часові рамки, методи, засоби й очікувані навчальні результати цього процесу, що включають авторський діагностичний комплекс оцінювання рівня готовності майбутніх бакалаврів психології (систему валідних методик, які надають змогу отримати об'єктивну й релевантну оцінку готовності до просвітництва);

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та впроваджено в професійну підготовку майбутніх бакалаврів психології:

- оновлені навчально-методичні комплекси дисциплін, зокрема зміст дисциплін обов'язкових компонентів освітньої програми («Педагогічна психологія», «Психологія праці» й «Основи психологічної практики») та вибірових компонентів освітньої програми («Психологія особистості» і «Психологія паблік рилейшнз»);

- критеріально-рівневий діагностичний інструментарій оцінювання рівня досліджуваної готовності (Тест-опитувальник «Інформаційна компетентність психолога» (інформаційний компонент), Тест-опитувальник

«Цифрові технології у просвітницькій діяльності психолога» (цифровий компонент), Анкета-тест «Морально-етичні норми і правила поведінки сучасного психолога» (морально-етичний компонент), Анкета «Психологічна просвіта як напрям професійної діяльності психолога» (мотиваційно-вольовий компонент), Експертна оцінка «Само-презентація психолога у просвітницькій діяльності» (само-презентаційний компонент)).

Повнота викладу наукових положень, висновків і результатів дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження відображено в 17 наукових працях, з яких: 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 2 – статті в зарубіжних наукових виданнях, 10 – матеріали конференцій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету «Роль творчої особистості в історії та теорії педагогіки» (номер державної реєстрації 0114U006397), одним із виконавців якої була здобувачка.

Тему дисертації затверджено вченою радою Класичного приватного університету (протокол № 4 від 27.11.2024).

Оцінка основного змісту дисертації та її структури. Структура дисертації є чіткою й логічною. Збалансованим є зміст трьох розділів дисертації, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У **вступі** авторкою з високою академічної традицією обґрунтовано актуальність та доцільність обрання теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, а також надані відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

Кожен із трьох розділів має самостійну наукову цінність.

Зміст **першого розділу** дисертації Альони Сергіївни Садикіної демонструє високий рівень наукової ерудиції авторки, її вміння здійснювати

глибокий і системний теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності. У розділі ґрунтовно узагальнено широкий спектр наукових джерел — як українських, так і зарубіжних — що свідчить про аналітичну зрілість дослідниці та вміння критично осмислювати сучасний стан досліджуваного феномену.

Особливої уваги заслуговує ретельна класифікація існуючих наукових підходів до формування професійних якостей і компетентностей психолога, здійснена на основі вивчення понад 300 дисертацій. Така деталізація засвідчує не лише велику пошукову роботу, проведenu авторкою, але й уміння побачити нерозкриті аспекти у вже досліджених напрямках. Саме на цьому тлі вдалим виглядає авторське обґрунтування актуальності дослідження підготовки саме до просвітницької діяльності — напряму, який дотепер залишався науково частково нерозкритим.

Важливим досягненням розділу є формування чіткого категоріального апарату дослідження. Авторка надає глибоке і диференційоване трактування понять «готовність», «просвітницька діяльність», «інформація» та інших дефініцій, що використовуються у подальшому дослідженні, демонструючи методологічну культуру та лінгвістичну точність.

Окремо слід відзначити здатність дисертантки аналізувати чинні нормативно-правові документи, зокрема Стандарт вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» для бакалаврського рівня, та встановлює відповідність його положень меті власного дослідження. Це свідчить про практичну спрямованість дисертації та її зв'язок із реаліями освітнього процесу в Україні.

Таким чином, перший розділ дисертаційної роботи є логічно структурованим, змістовно насиченим і методологічно обґрунтованим. Він виконує важливу функцію теоретичного підґрунтя для подальшої розробки авторської концепції підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності, що робить його повноцінною науковою основою всього дисертаційного дослідження.

Другий розділ дисертації Альони Сергіївни Садикіної справляє враження концептуально й методологічно виваженого етапу дослідження, у якому авторка не лише здійснила глибокий теоретичний аналіз, а й запропонувала власні, науково обґрунтовані рішення щодо підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності.

Насамперед слід відзначити чітке визначення ключової категорії – «готовність до просвітницької діяльності» – із глибоким розкриттям її структури. Авторка виявила високий рівень теоретичної компетентності, запропонувавши п'ять компонентів готовності (інформаційний, цифровий, морально-етичний, мотиваційно-вольовий та самопрезентаційний), а також трирівневу шкалу її сформованості. Такий підхід створює чіткі засади для подальшої діагностики та педагогічного впливу.

Надзвичайно цінним є обґрунтування комплексу організаційно-педагогічних умов, які мають забезпечити ефективність підготовки до просвітницької діяльності. Зокрема, авторка вдало інтегрує в дискурс ідеї оновлення змісту фахових дисциплін, значення позанавчальної активності студентів, важливість формування мотивації, науково-психологічного світогляду та створення рефлексивного середовища. Така багатокomпонентність забезпечує системний підхід до професійної підготовки.

Значущим практичним досягненням є розробка структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності. Модель побудована з дотриманням сучасних вимог до науково-методичних розробок: вона має логічну структуру, базується на чітко визначених компонентах і детермінована запропонованими умовами реалізації. Візуалізація цієї моделі в дисертації сприяє її легкому сприйняттю та може бути корисною для практичного впровадження у вищій школі.

Окремо слід підкреслити інноваційність підходів до просвітницької діяльності, зокрема через залучення студентів до створення відеоконтенту, діяльності студентських психологічних служб, організацію квазіпрофесійної

діяльності та використання технологій групової рефлексії. Ці рішення демонструють орієнтацію авторки на компетентнісний підхід і актуалізацію цифрових навичок у підготовці майбутніх фахівців.

Таким чином, другий розділ є логічним і методично ґрунтовним продовженням теоретичної частини дисертації. Він повною мірою відображає авторське бачення шляхів вдосконалення професійної підготовки майбутніх бакалаврів психології в умовах сучасної вищої освіти, і заслуговує на схвальну оцінку.

Третій розділ дисертації Альони Сергіївни Садикіної відзначаємо високим рівнем наукової організації дослідно-експериментальної роботи та методологічною чіткістю. Авторка продемонструвала глибоке розуміння принципів педагогічного експерименту, поєднавши теоретичне бачення із практичною реалізацією моделі підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності.

Позитивне враження справляє вивірена структура експериментального дослідження, що охоплює п'ять послідовних етапів – від проблемно-констатувального до контрольно-результативного. Такий підхід засвідчує наукову системність і логіку дослідження, а також здатність авторки до побудови повноцінної педагогічної інтервенції.

Варто особливо відзначити організацію вибірки: її репрезентативність, чисельність і розподіл на експериментальні та контрольні групи забезпечують достовірність отриманих результатів. Проведення порівняльного аналізу на основі критерію χ^2 К. Пірсона додатково підсилює наукову вартість експерименту, засвідчуючи об'єктивність висновків щодо ефективності авторської моделі.

Авторка наочно продемонструвала динаміку змін рівнів готовності студентів, аргументовано показавши, що саме впровадження структурно-функціональної моделі підвищує показники як за кожним окремим компонентом, так і в цілому. Зокрема, суттєве зростання частки студентів, які

досягли оптимального рівня готовності, в експериментальній групі – переконливий доказ результативності впроваджених новацій.

Особливу цінність має опис наповнення кожного етапу експерименту конкретними педагогічними технологіями: мотиваційними лекціями, квазіпрофесійною діяльністю, практикою у «Студентській психологічній службі», створенням відеоконтенту, щоденниками самоспостереження та груповою рефлексією. Це свідчить про здатність дисертантки не лише мислити науково, а й ефективно реалізовувати свої концепції в освітній практиці.

Таким чином, третій розділ є логічним завершенням наукового дослідження, що підтверджує надійність і прикладну значущість запропонованої авторкою моделі. Він містить вагомі емпіричні докази ефективності науково-методичних засад підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності та засвідчує високий рівень наукової зрілості здобувачки.

Висновки до дисертації цілком обґрунтовано формулюють перспективи подальшого дослідження в питаннях розширення сфери психологічної просвіти, зокрема в онлайн-середовищі та в умовах повоєнної трансформації соціального простору.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Аналіз протоколу перевірки тексту дисертації на наявність текстових запозичень за допомогою антиплагіатних систем засвідчує високий рівень оригінальності тексту, що дозволяє стверджувати про дотримання дисертанткою принципів академічної доброчесності під час написання та оформлення рукопису дисертації.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи високий рівень та глибину проведеного А. С. Садикіною наукового дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі дискусійні положення і зауваження:

1. Аналіз зарубіжного досвіду у контексті дослідження здійснено тільки на основі англomовних праць науковців зі США, та натомість не представлені дослідження інших зарубіжних країн, зокрема Європейського союзу.

Враховуючи сучасні засоби пошуку інформації, володіння іноземною мовою тощо, робота значно збагатилася, якби огляд наукових розробок було здійснено з урахуванням думок вчених з різних країн.

2. У роботі позитивним моментом є виокремлення організаційно-педагогічних умов, проте їх поділ на внутрішні і зовнішні викликає деякі суперечності, зокрема п'ята умова – створення рефлексивного середовища, доцільно віднести до зовнішніх, тим більше, що його створення пропонується забезпечити за допомогою Балінтовської групи/тренінгових технологій.

3. Змістовим ядром авторського діагностичного інструментарію є авторські анкети та анкети-опитувальники. Доречним було б використання стандартизованих опитувальників, які б забезпечили більшу достовірність отриманих результатів.

4. Розроблена та апробована структурно-функціональна модель підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності заслуговує на схвалення, однак, на нашу думку, її графічне представлення на рис. 2.2 (с. 151 дисертації) потребує додаткового уточнення сукупності засобів, які були використані в освітньому процесі для формування досліджуваної готовності.

5. Позитивним вважаємо реалізацію у ході дослідження квазіпрофесійної діяльності майбутніх бакалаврів психології, зокрема підготовки ними просвітницької програми із запропонованого переліку тем. Проте доцільно було б навести приклади підготовлених майбутніми бакалаврами психології просвітницьких програм.

6. Вважаємо неетичним цитування в тексті та внесення до списку використаних джерел праць, які опубліковані російською мовою в будь-якій країні, а також джерел іншими мовами, якщо вони опубліковані на території росії та білорусі [40, 42, 75, 148, 204, 205, 216, 239, 240].

Висловлені положення і зауваження є дискусійними і не знижують наукового значення кінцевих результатів дослідження А. С. Садикіної та не впливають на його загальну високу оцінку.

Загальний висновок. Результати дослідження містять наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, є важливими і перспективним для педагогічної науки. Дисертаційне дослідження А. С. Садикіної з теми «Підготовка майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності», є завершеним, цілісним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичного і практичного значення отриманих результатів відповідає вимогам до оформлення дисертацій, а її авторка Садикіна Альона Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеню доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри
загальної та соціальної психології Донецького
національного університету імені Василя Стуса

Н. В. ШЕЛЬ